

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ת"

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

מסכת עבודה זרה - לח, ב לט

- ❖ **שאלתי** (ביו"ט א של סוכות תשע) את הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א, ופסק שניתן לכתוב בחול המועד את העלון למען הגדלת התורה ולהאדירה. השינויים שבעריכה מחמת שאינם מוגדרים לדבר הנצרך במועד.
- ❖ **העלון נכתב בארץ ישראל**, לכן המנויים בחו"ל שלא יתפלאו שיקבלו לתיבתם אולי בעוד יו"ט אצלם.
- ❖ **המנויים שלא קיבלו בשנים עברו קובץ** "ענין בענין- עניני סוכות, יוכלו לבקש בדוא"ל : kobi.tora@gmail.com ויקבלו בעז"ה בדוא"ל חוזר.

סיכום הדף

נושא היום: בישול עכו"ם. כבושים. כשרות הדגים. ועוד.

דג מלוח שאינו מתבשל, **חזקיה**, התירו. **ריו"ת**, אסר. **ביצה צלויה**, **בר קפרא** התירו, **ריו"ח** אסר. **אמר רב דימי**, דג מלוח וביצה צלויה, **חזקיה ובר קפרא** התירו, **ריו"ח** אסר. וכן **אמר רבי חייה פרוואה** לביתו של ריש גלותא, ופסק להם שאין הלכה כריו"ח. כיון שאסר עליהם השקו אותו חומץ, ונפטר רב זביד.

מבואר בברייתא, קפריסין אלו קליפות של הצלף, כרתי, מטליא, מים חמים, חיטים מיובשות בתנור, מותרים משום בישולי עכו"ם. ביצה צלויה, אסורה. **שמן** רבי יהודה הנשיא ובית דינו התירו. "מטליא" הכוונה ל"פשליא" והיא "שיעתא", **ביאורו** של דבר זה **אמר רבה בר בר חנה בשם ריו"ח** שידוע במצרים לפני מ' שנה, ורבה עצמו אמר שהיה כבר לפני ס' שנה, ולא חלקו אלא כל אחד אמר בזמנו. היו נוטלים זרעים של כרפס, פשתן ותלתן, היו שורים אותם במים והשאירו אותם עד שצמחו, הביאו כדים חדשים ומילאו אותם במים ושרו במים אדמה אדומה והניחו שם את הזרעים שהתחילו לזרוע, ונכנסו לבית המרחץ וכאשר יצאו החוצה כבר היו הזרעים מלבלבים, ויכלו לאוכלם כדי להתקרר. **אמר רב אשי**, אמר לי רבי חנינא שלא יתכן שילבלבו בזמן כה קצר, **ויו"א** שאמר שעשו זה ע"י כישוף.

שאריות של תמרים שנשארו לאחר שעשו שיכר תמרים וחלטו אותם במים חמים שהתבשלו בסיר, **למ"ד** שנותן טעם לפגם מותר, אין הבדל בין סוגי היריות ומותר. **ולמ"ד** שנותן טעם לפגם אסור, **ביררה גדולה** אסור שחוששים לאיסור בתוך היררה, ואם מדובר **ביררה קטנה** מותר, שיעור יורה קטנה **ביאר רבי ינאי**, שלא שייך להכניס ראש של ציפור דרוז.

אמר רב ששת שמן מבושל, אסור. ורב ספרא חלק, שאין לחשוש לעירוב יין היות ומקלקלו, אין לחשוש לבישול עכו"ם שהרי נאכל חי. ואם לחשוש לפליטה של איסור בכלי שהתבשל, נותן טעם לפגם, ומותר.

שאלו את רבי אסי לגבי תמרים שבישולם גויים, אם במתוקים בודאי מותר שהרי נאכל בלא בישול. אם מרים בודאי אסור. ולגבי הממוצעים רבו אסר, והכוונה ללוי. תבשיל מקמח הנקרא **שתיאתה**, **רב** התירו, **אביו של שמואל ולוי** אסרו. **ומבארת הגמ'** בעשויים **מחיטים ושעורים** לכולם מותר כיון שאין מוסיפים בזה חומץ. בשל **עבשים** לכו"ע אסור כיון שיש בזה חומץ. **ונחלקו** בשל עבשים שהוסיפו מים, אם יש לגזר מחמת אלו שמוסיפים בהם חומץ. **ויו"א** שאסרו בעדשים שהוסיפו מים, **ונחלקו** אם גזרו בשל חיטים ושל שעורים. **נוקטת הגמ'** שהעולם לא חששו לדברי אביו של שמואל ורוכשים מהגויים מאותו מאכל.

אמר רב, ב' סוגים של שתיאתה שלה ברזילי הגלעדי לדוד המלך בזמן שברח מאבשלום, ודקדק ממה שנזכר בפסוק פעמיים "קלי". **התבאר במשנה** שמאכלים **כבושים** יש בהם איסור אכילה היות והדרך לתת בתוכם יין, **אמר חזקיה** איסור אכילה בדבר שלא ידוע ששמו יין, ובידוע ששמו יין אסור אף בהנאה. ומורייס התירו בהנאה כיון שמטרת היין לא לטעם כי אם להמעיט את זוהמת הדג. **ולדעת ריו"ח** אף אם ידוע ששמו יין מותר בהנאה, **ואמנם ר"ם** אסר מורייס בהנאה, אך זה מחמת שניכר היין במורייס משא"כ בכבושים.

התבאר במשנה ש"לוק" אסור באכילה, **ביאר ר"ב אבא בשם רב**, שזהו דג קטן הנקרא "סולתנית", ואסור משום שעולים עמו דגים טמאים. ולגבי כשרותו של דג זה, **אמרו בברייתא** שבעוד קטן אין לו סימנים וכאשר גדל נולדים בו סימנים, ודבר זה כשר. **וכן להפך** אם היו לו סימנים ומשירם בשעה שעולה מהמים, מותר. **הכריז רבי אבהו בקיסרי**, מותר לקנות שומן דגים או ביצי דגים מכל אדם כיון שחזקתם טהורים שבאו מפלוסא ואספמיא. **וכענין זה אמר אבוי** לגבי דגים בנהר בב, שמותרים ואין חוששים שהתערבו בהם דגים טמאים, **וביאור דברי אבוי** מחמת שאין התרבות של דגים טמאים באותו נהר (ואין שייך לומר שאין דגים טמאים בנהרות שזרימתם חזקה, וכן לא מחמת שאינם מתקיימים בנהרות מלוחים. שהרי המציאות שחיים דגים טמאים אף בנהר עם זרימה חזקה, וכן במים מלוחים). **אמר רבינא** עתה אין את התירו של אבוי, כיון זורמים לאותו נהר עוד נהרות שיש בהם דגים טמאים.

אמר אבוי, **חמור** הים, טהור. **שור** הים, טמא. והסימן הטמא טהור. **אמר רב אשי** דג הנקרא "**שפר**" מותר, והנקרא "**קדש**" טמא. והסימן "קדש לד". ויו"א ש"קבר" טמא והסימן קברי עכו"ם.

הביאו לר"ע דג שהיה זומה לדג טמא, **הניחו** בסל והתירו לאחר שראה קשקשים דקים שנדבקו לדפנות. וכן **הביאו לרב אשי**, ובדק מול השמש. **ושבו** הביאו לפניו במקום אחר וחייך את הדג בספלים לבנים וראה שיש עליהם קשקשים שחורים והתירו. **הגישו לרבה בר בר חנה** מאכל שיש בו דג סולתנית שהוא טהור, אבל שמע שאדם קורא לזה "באטי" חשש שמעורבו בו דג טמא ולא אכל, למחר בדק ומצא שאכן יש בו דבר טמא, קרא על עצמו את הפסוק "לא יאנה לצדיק כל און".

חתיכת "**חילתית**" אסור באכילה, **מבארת הגמ'** משום שחותרים בסכין טריפה, **ואמנם** בדרך כלל אין אוסר את המאכל משום נותן טעם לפגם, **אבל** היות והחילתית הוא פרי חריף וממתק את השומן שבסכין והרי זה נותן טעם לשבח, ואסור.

עבדו של רבי לוי היה מוכר חילתית, לאחר שנפטר רבי לוי שאלו את ריו"ח מה דינו, ואמר להם שעבד של חבר הרי הוא כחבר ואפשר לסמוך עליו בענין. **על זו הדרך** אומרת הגמ' שאשת חבר הרי היא כחבר, **שרב הונא בר מניומי** רכש "תכלת" מאשתו של רב עמרם חסידא, ואח"כ הסתפק אם יש לחוש לקלא דאילן, והלך לשאול את רב יוסף ולא ידע, **ופגש את חנן החייט** ואמר לו שאף לו היה כמעשה הזה שרכש מאשתו של רבנא, והלך לרב מתנה, ולא ידע **והלך לרב יהודה מהגרוניא** ואמר לו שאמר שמואל "אשת חבר הרי היא כחבר". **ומביאה הגמ'** ראיה מברייתא, שאשת חבר הרי היא כחבר, ועבד של חבר הרי הוא כחבר, וניתן לרכוש אצלם תכלת עד שיהיה סיבה לחשוד בהם. ועז"ה הדרך חצר שמכרו שם תכלת הרי היא בחזקתה, עד שיהיה סיבה לפסול כאשר מכרו קלא דאילן.

אשת עם הארץ שהתאלמנה או התגרשה **ונישאת לחבר** צריכה לקבל על עצמה דברי תרבות, וכן בתו של עם הארץ שנישאת לחבר, עבד של עם הארץ שנמכר לחבר. אבל אשת חבר, בתו של חבר, עבד של חבר, שנישאו לעם הארץ **לר"ם**, לא צריכים לקבל שוב דברי חברות. **לרבי יהודה** צריכים לקבל עליהם דברי חברות.

וכן אמר רשב"א שצריכה לקבל על עצמה שוב, שהרי היה מעשה באשת חבר שקשרה לו תפילין, ואח"כ נישאת למוכס וקשרה לו חותמת המוכסים.

אמר רב חב"ת (חלב, בשר, יין, תכלת) צריך ב' חותמות ואסור בחותם אחד. וחמפ"ג (חילתית, מורייס, פת, גבינה) מותר בחותם אחד. **בפת** החשש בשוויים ממש שיחליף, וכאשר יש חותם כבר לא טורח ומזייף. **וצריך להשכיל** מה ההבדל בין חלב שצריך ב' חותמות, וגבינה מספיק אחד. **לכך אמר רב כהנא** שצ"ל במקום "חלב" "חתיכת דג" שאין בו סימן, ורב השמיע ב' סוגים בשר של דג ושל בהמה. **ולדעת שמואל** ב"ת (בשר, יין, תכלת) צריך ב' חותמות. ומח"ג (מורייס, חילתית, גבינה) מספיק חותם אחד. ולדעת שמואל בשר כולל אף חתיכת דג שאין בה סימן.

בסוריא לא לוקחים ימ"ח מח"ג (יין, מורייס, חלב, מלח סלקונדרית, חילתית, גבינה) **רק ממומחה** ומוחזק בכשרות. **ואם התארח אצל בעה"ב** מותר היות והם מקפידים בדבר זה. **ומסייע לדברי ריב"ל** שאם שלח לו לבעה"ב מותר כיון שלא יאכל איסור, ושולח לו ממה שיש לפניו. "מלח סלקונדרית" **לרב יהודה בשם שמואל** הכוונה למלח שהנחתומים ברומי משתמשים בזה. **מבואר בברייתא** שלר"ם מלח סלקונדרית לבן מותר, שחור אסור. **לרבי יהודה**, לבן אסור, שחור מותר. **ולרבי יהודה בן גמליאל בשם רבי חנינא בן גמליאל** ששניהם אסורים. **ביאר רבה בר בר חנה**, האוסר לבן משום ששומן דגים לבנים טמאים מעורב בזה. ולאוסר שחור משום ששומן דגים שחורים טמאים מעורב בזה. ולאוסר שניהם משום ששניהם מעורבים. **אמר רבי אבהו בשם רבי חנינא בן גמליאל** שהיה זקן בשכונתם שהחליק את המלח בשומן חזיר.

במשנה מבואר שאלו הדברים האסורים באכילה, **משמע** שבאו למעט דבר מה, **מבארת הגמ' לחזקיה** כבושים שידוע שיש בהם יין אסור באכילה ולא רק בהנאה. **לדעת ריו"ח**, מורייס וגבינה בית אונקי שאסור בהנאה כדברי ר"ם שאסר בהנאה.

עיונים על הדף

בישול במיקרוגל - לגבי בישול עכו"ם

נשאל בשו"ת שבט הלוי (ח, קפה), לגבי תנורים שפועלים ע"י גלים קצרים מהו דינם לגבי בישול עכו"ם. הביא בקצרה את דברי השואל שכתב בשם מצדדים להקל שהבישול בתנור אינו דומה לבישול של אש כלל, לא במהותו ולא בטיב הבישול. לא במהותו שבה הבישול נעשה ע"י ריכוז גלים שעוברים את החלקים הקשים ומגיעים לחלקים הרכים של המבושל וע"ז הם מבשלים במהירות מאד. וגם בטיב הבישול אינו דומה לגמרי למבושל באש מחש, ומעלת כבדו כתב שיש מקילים בזה. וגם מסעדות כשרות המהדרין בשאר דברים אינם מקפידים מלבשל בזה ע"י עכו"ם.

ועונה לו הגר"ש וואזנר שליט"א כי הדבר פשוט כי דבר זה אסור משום בשולי עכו"ם, כי בין לטעם הגזרה משום חתנות ובין לטעם הגזרה משום שמא יאכילנו דברים טמאים כמש"כ רש"י לפנינו לח, א, ובין להו"א של הגמ' לעיל לז, ב שלומדים מקרא אוכל בכסף תשביירי ואכלתי ומים בכסף תתן לי ושתיתי דמה מים שלא נשתנו מברייתו ע"י האור, כ"ז שייך בבישול זה דמיקרוגל, דאלו היה האיסור מלאכת בישול היה עלינו לחקור בטיב פעולת מלאכת בישול של מיקרוגל אשר עכשיו אין לנו עסק בזה, אבל היתה הגזרה בישול גוי משום חתנות וגזרו להינזר מהם להתרחק מבשוליהם אשר בשול הסעודה מביא לידי התקרבות כמש"כ הראשונים.

א"כ מה איכפת צורת ואיכות הבשול כל שנתבשל באופן הרגיל בתקופה זאת, ואוכלים מאכל זה בתור נתבשל היא הגזרה שגזרו חז"ל.

ולא הוציאו רק "עישון" בירושלמי פ"א דנדרים וטור יו"ד סי' קי"ג, שעישון אינו בשול ומכ"ש כבוש כמבושל, וכן מליח גמ' שם ל"ח ע"א ובפוסקים דכ"ז אינו נכנס בגדר בשול אעפ"י שיש בו צדדי דמיון לבשול, וממילא אינו בכלל הגזרה דאין זה הכנת תבשיל הרגיל, אבל מיקרוגל דעושה כהיום הכנת תבשיל הרגיל פשוט דהוא בכלל בישוליהם וחלילה להקל בזה, וגם סו"ס נתבשל ע"י אור אש אלקטרי וא"ת דגם זה אינו בכלל א"כ גם בשול על אור האלקטרי הרגיל יצא מכלל הגזרה ואסור לומר כן.

עדות על כשרות הדגים

מבואר בגמ' שדגים שבאו ממקום שמוחזק שיש שם אף ורק דגים כשרים, ניתן לסמוך על אותה חזקה. אבל מיד מביאה הגמ' שהדבר נתון לשינוי, שהרי בזמן אביי הוחזק המקום רק בדגים כשרים, ומיד אח"כ בדורו של רבינא כבר התערבו עוד נהרות באותו מקום והתבטלה החזקה. עוד מבואר שהאמוראים הקדושים יכלו להבחין בקשקשי הדג באופנים שונים וכך הכשירו.

במכתב שכותב בעל האגרות משה לחתנו (אגרות משה יו"ד ג, ח) עוסק בארוכה איזו נאמנות צריך כדי להכריע ולהכיר שהדג הוא טהור ועיקר הנושא שם בדגים שבאו מקולפי עור, אם ניתן לסמוך על היכר שהדג טהור, או צריך לומר המומחה איזה דג בדיוק זה. וכן אם ניתן לסמוך על מקום גידול וכו'.

ונקט הגר"מ זצ"ל, דגים קלופים שלא נראים קשקשים אף שמומחים גדולים יכולים להכיר בטביעות עין איך שהם דגים כשרים, פשוט וברור שלא מספיק במה שאומר שהוא מכיר שהוא כשר אך אינו יכול להכיר איזה מין הוא, משום שהכרה כזו אין להחשיב זה להכרת מומחה ע"י טביעות עין, אלא להכרה ע"י סימנים שלא דאורייתא הן. ובמקום שאין שום סימן כדגים מקולפים והסמיכות הוא רק על טביעות עין אינו כלום. אף במוחזק בכשרות כשיאמר שמכיר שהוא דג טהור כשלא יאמר שמכיר ממש שהוא דג פלוני דכי מכיר כל הדגים שבעולם כשהן קלופין בטביעות עין על הברש של הדג.

ואף שודאי אם ישראל מוחזק בכשרות אמר שהוא דג טהור, והלך, יש לנו לומר שודאי הכירו בטביעות עין ממש איזו דג הוא, משום שיש לסמוך שבעצמו יודע שאין טביעות עין כזה שאינו מכיר ממש איזו דג אינו כלום, אבל כשהוא לפנינו יש לנו לשאול זה ממנו באיזו טביעות עין הכיר, סתם כשר, או דג פלוני כשר. שהרי אולי לא אסיק אדעתיה שיש לחוש לדגים שלא ראה אותם מעולם שהם טמאים ומראה בשרם דומה לזה.

ומחשיך הגר"מ זצ"ל שכמעט לא שייך במציאות מומחה כה גדול שיבחין בדג קלוף מהו ומה טיבו, אף שיהיה בקיא בדגים הגדלים על נהר מסויים, לא שייך כמעט שיהיה בקיא בכל הדגים בעולם. ובוודאי שנצטרך משהו שיכיר וראה את הדג קודם שנקלף והיה בהם קשקשים, וכשלא תמצא עדות זו אין לסמוך על הכרת הברש דגים בין כשהן שלמות בין כשהן חתיכות בין הקרבים ואסורים בפשיטות.

וכיון שצריך מי שיעיד שראה אותם קודם שנקלפו שהיה להם קשקשים הרי יש להצריך שיהיה שם משגיח שיראה כל דג ודג, דהרי ודאי כשנצדו ברשת אחת שהוא גדול מאד שניצודין שם אלפי דגים איכא שם הרבה מיני דגים טהורים וטמאים כדרך הימים והנהרות, וא"כ צריך לבדוק כולן ממש כל חד וחד דהוא כודאי איכא שם גם דגים טמאים, ולא נבטל אף דג אחד אף אחר שראה המשגיח שנבדקו רובן והיו דגים טהורין. ואין לסמוך על אלו שאומרים שאין בים ונהר ההוא דגים טמאים, והביא ראייה מהסוגיא שלנו כנזכר בנהר בב, ועתה בזמננו כבר עירבו כל הימים שבעולם ע"י חפירות וכמעט כל הנהרות איכא מים מעורבין מנהרות אחרים שלכן אין לסמוך ע"ז אף אם היה האמת שאיזו זמן לא היה שם דגים טמאים וכ"ש שאין לידע כלל שיהיה אף שעה אחת כן. ולכן ודאי איכא בכל ימים ונהרות גם דגים טמאים.

וכותב עוד, שאין לסמוך על מה שיש חוזה של קניה מדג מסויים, ומפחדים מהפרת חוזה, שהרי הרשויות יאמינו לכל מומחה שאומר שדג פלוני, וכנזכר לא יועיל לנו כדבר הזה, וברגע אחד כל המכונות קולפות את הדגים ובקל יצליחו להכניס שם אף דגים טמאים, ואין לסמוך אלא במשגיח צמוד שבדק את כל הדגים ממש אחד על אחד. ולא מועיל בזה יוצא ונכנס שכאמור בקל וברגע אחד מכניסים למכונות דגים טמאים, ורבו המכשלות בדבר זה.

וכשנשלחים חתיכות דגים ושומן וכו' ממקום למקום צריך ב' חותמות כמבואר בסוגיא לפנינו ובשו"ע.

האם "דג חרב" כשר?

הכנסת הגדולה (סימן פג' הגהב"י אות עד) כותב, "דמנהג פשוט בכל ישראל לאכול דג בעל החרב נקרא בלעז "פישי אישפאדה", אע"פ שאין לו קשקשת מפני שאומרים שבשעה שעולה מן הים מחמת כעסה מתנועעת ומשלכת קשקשותיה.

בשו"ת ציץ אליעזר (ט, מ) מאריך מאוד בעניינו של דג זה, והאם היתרו של הכנסת הגדולה נוהג היום. סוף דבריו שאין להקל בדבר הזה כלל, והמיקל הפסיד ונכנס לשאלה בדיני תורה של אכילת איסורים.

ואף מצייין שהכנסת הגדולה לא התיר סתם אלא אחר בדיקה כפי שכתב בעדותו בשם זקנו שבחנו, ולקח כמו אמה בגד שחור והניחו במכמורת שהיו צדין דג זה וצדו אחד מהם ואחר שצדוהו הסיר הבגד השחור ומצאו מלא קשקשים עיי"ש.

ועל הדג הנקרא בשם "סווארדפיש" כו"ע מודים שלמעשה עוד לא עמדו עליו על המבחן, זאת אומרת שעד כה לא עלתה ביד החוקרים למצוא בו בשום פעם שהוא איזה קשקשים שמפיל או שמשאיר אחריו, ונחלקו רק באופן מדעי מופשט אם יש לו קשקשים בצעירותו ונעלמים בהתבגרותו, או אין לו קשקשים אלא בזקנותו או שמעולם לא היה ולא יהיה לו קשקשים, וא"כ איך אפשר למי שהוא לבוא ולומר אנכי הראה תעלומות ויודע אנכי שהדג הנקרא בשם "סווארדפיש" הוא ג"כ מאותו המין של "פישי אישפאדה". ומצייין בעל הציץ אליעזר, שקרא שדג ה"סווארדפיש" הוא דג גדול ורב משקל עד מאד, בעוד שהדג שמדבר עליו הכנה"ג משמע שם שאין גדלו רב ונצוד במכמורת. וכמו"כ עוד כמה וכמה מיני דגים קטנים וגדולים מייחסים אותם חכמי אומות העולם למשפחת דגי החרב ונקראים ג"כ בשם "סווארדפיש", וא"כ איך אפשר לבנות ע"ז יסוד ולטהר טמאים על יסוד זה שנקראים בשם זה שהוא בדומה להשם שנזכר בכה"ג.

וכותב, וזאת לדעת שבענין קביעת מין טהורים בדגים הוא יותר חמור עפ"י הדין מבאיסורים בעלמא, ולא הולכים בזה אחר הרוב וחוששין בזה גם למיעוטא בהיות והתורה הזהירה על כך לבדוק וכתבה בלשון את זה תאכלו מכל אשר במים. וכו'. וא"כ אין להתיר בדרך של אומדנות והשערות אפילו של רוב כי אם ע"פ בירור והכרה ודאית.

וכתב בספר הערוך (אות אקונס) דהיתר דגים הוא זוקא בדיעין ומכירין בהן ומוחזקין כך ביד דיני ישראל (או, דייגי ישראל). ומכלל הן אתה שומע לאו דכל שלא מכירין בהן ומוחזקין לפנינו בכך אסור להתיר שום דג ע"פ אומדנא בלבד.

ומסיים דבריו: והזהיר והנזהר ינוחו ברכות על ראשו ויזכה לאכול בסעודה של ליותן.